

După cum Scriptura scrie
Treci la alt trai, în veșnicie.

Iată a me familie dragă
Nouă la număr tata vă lasă,
M-ați adus fără suflare
Din spital din Baia Mare.

Până în lume am trăitu
La mine ați totu venitu,
Dar acum ne despărțimu,
Pe aici nu ne întâlnimu.

Părască, cu Vasilea
Și Andrei și cu Marta,
Măriuca și cu Sandu,
Anuca și cu Gheorgheu,

Găvrilă și cu Marta,
Roză și Niculaia,
Sanzere și cu soțu,
Todoru și cu Sandu.

Patru feciori și cinci fete,
Gineri, nurori, nepoți, nepoate,
Tata pe toți vă lasă,
Nu mi-ț mai găsi pe acasă.

Nu ne-om vede niciodată
Numa-n lumea ceiealaltă,
Pentru mine vă rugați,
De toate să mă iertați.

Iată, sora mea Parască,
Că al tău frate Găvrilă pleacă
Tocma când s-o plinitu anu
De când o muritu Alesandru.

Daru nepoate și nepoți,
Mă iertați acuma toți
Căci șaptezecișase ani am plinitu
Azi, cându de toți m-amu despărțitu.

Nănași, cuscri, cumnați, cumnate,
Cu veri, vere, nepoți, nepoate,
Toți câți la mine ați venitu,
Mă iertați la despărțitu

Că noi de acuma niciodată
N-om petrece laolaltă.
Când mai veneați pe la noi
Cu familia mea și cu voi,

Cu toți ne bucuramu
În sărbători când ne întâlneam.
Acuma ne-om despărți
Cu voi pe aici n-oi mai fi.

Dragi pretini, vecini, vecine,
Toți care ați venitu la mine,
Și la colegii cu care am muncitu,
Mă iertați la despărțitu.

Colecția MARIA CHIȘ

Obiceiuri la înmormântare în Săliștea de Sus

Semne care prevestesc moartea. Când cineva visează că s-a întâlnit cu un mort "și l-o chemat la el, atunci știe c-a muri și el" (Notă: Informațiile au fost culese, în majoritate, de la MARIA IUGA Gâjanca, 89 ani, 1983. Acolo unde un alt subiect ne furnizează datele, va fi menționat). Alții spun că atunci când cade câte-o stea, va muri cineva din familia lui: "Vai de mine, o pticat o sté! Oi muri eu, ori oricine din familia mé". Când visează că i-a căzut o măsea, zice că i-a muri cineva de departe (neam îndepărtat); dacă-i cade un dinte, va muri cineva din familia lui.

Agonia. Când omul este în durerile morții, are presimțiri, trimite după preot, să-i facă "maslu": dezlegarea de păcate. Dacă fumul din cădelniță iese pe ușă, omul va muri; dacă se împrăstie prin casă, omul va mai trăi.

Sunt oameni care cred că ceasul cel mai rău când mor este noaptea, că-i "grețoasă". Cel bolnav ar vrea să moară ziua, dar de obicei moare noaptea.

Pentru ușurarea morții se face "cetanie" de către preot și "maslu" de dezlegare a sufletului.

Pregătirea mortului. Când muribundul "tra(ge) de moarte", ai casei îi dau în mână o "lumnină" aprinsă. "Lumnina" arde la mort trei zile, la cap, până ce este dus la groapă. Dacă nu se aprinde "lumnină", se zice că "nu-l primné pământu".

După ce și-a dat sufletul, mortul este scaldat și îmbrăcat de un om străin, nu de-al casei. Dacă-i bărbat, îl scaldă bărbat, "ori i tânăr, ori i bătrân mortu"; dacă-i femeie, ori tânără, ori bătrână, o scaldă o femeie". Spălarea se face într-o ciupă: toarnă apă pe el și-l șterge cu o "bândură" (aici, "ștergătoare", prosop).

Apa de pe mort se aruncă într-un colț, lângă un gard, iar paietele din patul lui se ard. Unele femei, care știu farmece, iau apă de pe om mort și fac cu ea "meșteșiguri" - pot arunca apa "peste doi ce se ibăsc și-i despărțé".

Mai demult, după îmbăiere, "mortu se ungé cu olivă (ulei) și se afuma cu tămâie". După îmbăiere mortul este bărbierit și îmbrăcat cu haine noi. De obicei, cei în vârstă, își pregătesc din timp hainele de moarte, haine mai bune, noi, care nu le poartă. În buzunarele de la haine i se pun bani, "să poată plăti vămnil: în ceie lume sunt douăzecișipatru de vămni, peste care trece omu și la fiecare vamă trebe să plătească".

După moarte se aruncă, de obicei, vasele "din care-o mâncat, dacă-o suferit de boală gre".

Lângă mort se pune "un colac și o botă, la mâna dreaptă. Colacu-i de merinde și bota - să se apere de duhuri, că-s tăt feliu de duhuri rele pe un(d) trece".

Până-i gata "sălaşu" (sicriul), mortul stă "pe laița oalelor", o laviță lungă, de lângă masă. Mortul este așezat cu fața în sus, cu mâinile pe piept și cu picioarele către ușă.

Dacă mortul nu-i bătrân, se lasă descoperit până la groapă; abia acolo capacul sicriului este cusut în cuie.

Mortului i se măsoară lungimea trupului și după această lungime se face, de către "o femeie deșteaptă, care știe să facă", "lumnina trupului". Această "lumnină" "se învârté roată, ca un colac, și se pune pe pieptul mortului și o lasă acolo până-l duc la groapă. Ié se aprinde numa când clopoțé: dimineața, la prânz și sara. După ce se coase sălaşul, lumnina se pune într-un blid cu adează și se așază pe sălaş când mere cu mortu la groapă. Acolo, popa aruncă adezma cu lumnina în groapă".

Privegherea mortului. De trei ori pe zi - dimineața, la prânz și seara -, când bat clopotele, vin femei la mort și-l cântă; de obicei îl cântă ai casei și rudele.

La mort se vorbește în șoaptă; nu este lăsat niciodată singur, iar lumina arde în casă toată noaptea.

Serile, se adună lume mai multă la casa mortului, în "privedi", unde bărbații joacă cărți, citesc cărți de rugăciuni, povestesc întâmplări din viața răposatului. În

Săcăită, vai de ie,
Șede-n vârvu de nuié

Și se miră cine-i ie.

(Alina)

priveghi nu se mănâncă; uneori, cei care vin, aduc băutură.

Cu o seară înaintea înmormântării ("prohodului"), se face parastas: preotul vine la casa mortului, se pun pe sicriu colăcei și trei lumânări, se face rugăciunea, timp în care lumea îngenunchează. Apoi se stropește în casă cu aghiazmă, se arde tămâie. După rugăciune, colăceii se dau preotului, de asemenea și un litru de horincă. Sicriul și crucea. Sicriul - "sălaş", "copârșău" - este făcut de meșteri din sat; se face din lemn de brad sau stejar, după puterile fiecăruia. Se confecționează din patru scânduri, se vopsesc în negru, iar pe el se desenează cruci albe.

Până în ziua înmormântării sălaşul stă pe masă, în casă, iar acoperișul jos. Crucea este făcută tot de meșteri, din lemn de stejar "ca să ție mai mult". Ea este așezată la capul mortului până-l duc la groapă.

În sălaş se pun "durături" (talaș), un "lat" de lepedeu și o perină umplută cu paie. *Prohodul*. În ziua înmormântării, la casa mortului vin neamurile, vecinii, dar și "oricine vre să vină"; ei vin către ora 11, când a sosit și preotul.

Sălaşul este scos pe ușă, mortul având picioarele înainte. După ce l-au scos din casă, ai casei închid ușa forțat în urma lui și se așează cu spatele la ușă "să nu vie mortu să-i ieie și pe ei".

Mortul se prohodește în curte. Acolo se îmbracă praporii cu colaci, se împart lumânări aprinse la oameni: neamuri, vecini, nași. Crucea se așează la capul mortului, iar, în timpul aranjării sălaşului, femeile "îl cântă"; se împart colăcei și bomboane la copii.

După aranjarea sicriului, preotul ține predica, amintind de faptele celui plecat în "ceie lume", iar diacul spune "versul". În acest timp lumea stă "în gerunți", în jurul sicriului.

Îngroparea mortului. Mortul este dus la groapă de către șase bărbați, rude ale mortului, care poartă la piept batiste albe. Uneori mortul este dus cu carul cu boi: boii "sunt înștruțați cu petele negre; în car se pun țoluri și coroane cu flori".

După sicriu vin părinții, copiii sau nevasta; urmează femeile care-l cântă, "cântătoarele", apoi restul oamenilor.

În drum spre "sintirim" se fac "12 stații", în timpul cărora preotul citește din Psaltire, iar rudele pun bani (pe Psaltire) "pentru iertarea păcatelor și pomenirea în ceiea lume, la cele douăsprezece vămni"; copiilor li se dau "pancove".

Dacă rudele sunt înstărite, cer preotului să-l vage până în biserică, unde se citește din "saltire"; intrarea cu mortul în biserică se plătește cu o sumă de bani, iar țolul cu care este acoperit sălaşul se lasă în biserică, "pomană".

Groapa o face fie groparul satului - persoană știută în sat -, dar, uneori, și de către rudele mortului. Se ia măsura mortului cu o nuiă și, după lungimea ei, se sapă groapa. Această nuiă "se țipă în groapă, cu mortu". Locul de groapă se alege după starea mortului: la cei înstăriți se face lângă biserică, la cei săraci mai departe, spre marginea cimitirului. De obicei, locurile sunt moștenite. Uneori se face groapa peste alt mormânt, fie, mai rar, din greșeală, fie, mai ales, din lipsă de spațiu:

"atunci se stropțe cu adezmă și cu zin și popa face cetanie, adecă se face sfințire". Mortul este lăsat în groapă pe funii, după ce popa mai citește o rugăciune scurtă și femeile îl cântă "mai tare". După așezarea în groapă, însoțitorii aruncă câte un pumn de pământ peste mort, ca "să se tâlnească în ceiea lume"; ei zic: "Dumnezeu să-l ierte și săl hodinea". În groapă se aruncă și bani, sau, pentru pomenire, se împart la copiii veniți la înmormântare.

Pomenile. Groparul rămâne să astupe groapa, iar oamenii se întorc la casa mortului, unde sunt cinstiți cu mâncare și băutură. Mâncarea ce se dă în ziua prohodului se numește "comând".

Când vin de la groapă, cei din casă n-au voie să se uite înapoi "c-a muri oricine din casă"; "alți oameni le pun lut după cap, să uite de mort".

Ajunși acasă "se spală pe mânuri, că li-i greață".

Când se termină masa, preotul zice o rugăciune și fiecare om primește o lumânare și un colăcel. Cel care împarte colacul și lumânarea rostește: "sie de sufletu mortului", iar cel care primește răspunde: "sie batâr!". Preotului și diacului li se dau "pomene": doi colaci, o traistă, lumână și trei prescuri; cei ce duc mortul și praporii primesc câte un colac și câte o ștergură.

La șase săptămâni după înmormântare și în sâmbăta morților (înainte de Paști) se

**Banii n-aduc fericirea,
Ci o păstrează.**

Colecția CRISTIAN TUREANU, Copalnic Mănăstur, 2002

La cinstita adunare

Mă rogu la toți de iertare,
Cândva de v-am supăratu
Vreau de toți să fiu iertatu.

Și rugați lui Dumnezeu
Și pentru sufletul meu,
Vă rugați la Domnul sfântu
Pururea în veci aminu.

La înmormântarea lui Gavril Pop lui
Todoru, la 13 mai 1987.

1340

Ori și unde în lumea mare
Moartea ce fără îndurare
Dacă-și varsă al său veninu
Aduce năcaz și chinu.

Nicări n-are putere,
Nici lovește cu durere
C-acolo de unde duce
De la fete, fiu, mamă dulce.

Și-n durere cufundatu
Lasă azi pe-a ei bărbatu
Să fie tată și mamă
Cum n-o fostu el niciodată.

Că mama până trăiește
Toată casa rânduiește,
Ie te întâmpină în pragu
Și așteaptă pe toți cu dragu.

Mama îi floarea căsii alese,
Ie cheamă pe toți la masă,
Pe toți cu drag îi servește
Și pe toți i mulțumește.

Și cându ai datu peste un năcazu
Totu la mamă ai alergatu
Că mama cu voarba ce blândă
Orice durere alină.

Cându te strânge la al ei sânu
Ți-i binele totu deplinu,
Când pleacă mama din casă
Multe lacrimi te apasă.

Că cu sfatu de la streini
Ești ca sub umbra de spini,
Cându gândești că te umbrește
Te uscă, te vestezește.

Cum, mamă, te-ai înduratu,
Două fete, un băiatu ai lăsatu
Cându-s flori și cucu cântă
Și când i lumea mai mândră.

Că la fete le trebe multe,
Haine și chemeși cusute,
Alte fete în sărbători
Îș arată hainele lor.

Stau în fața casei mele,
Mă plângu azi toți cu jale
Că amu fost tânără, nu bătrână
Și la casă o mamă bună.

Și eu ași fi vrut să trăiescu,
De la casă să nu și plecu,
Să mă plângă toți cu jale
În frumoasa primăvară.

Iată al meu soțu Augustinu,
Doauă fete și un fiu cu tine rămân,
Lenuța, Ionel, Veronica
Rămân de azi în paza ta.

Și al meu iubit tată
Care o plinitu ani optzecișisase
Că io plecu unde o mărșu a me maică.
Tu de dâșii să grijești,
Pe mine să mă pomenești
Că Ț-am fostu soață credincioasă
Pân' la ceasu meu de moarte.

Pe mormântu să-mi puneți flori,
Dragii mei, nepoților
Și colegii voștri de școală
Ce-ați venitu la mormântare
Să trăiți, să învățați,
La învățu să vă ajutați.

Frate Onuț, cu Dochiața,
Cu nepoțu Vasilea
Când pe acasă îți veni
Pe mine nu mi-Ț găsi.

Numa pe al vostonu tată bătrânu
Și pe nepoate și pe nepoți și Augustinu,
Când puteți să-i ajutați,
De ce v-am greșitu să mă iertați.

Socru, mamă soacră, cumnați, cumnate
Care ați venitu de departe
Io am rămasu fără putere,
Pe acolo altu n-oiu mere.

Nănași, cuscri, cumnați, cumnate,
Unchiași, mătuși, veri, vere, nepoți, nepoate,
Noi de acuma niciodată
N-om petrece laolaltă.

Altu n-oiu mai fi cu voi
Că plecu de totu de pe la noi,
Vă lasu plângându pe toți cu jale
La a noastră despărțire.

La pretini și la pretine
Și la vecini și la vecine,
La toți cari la mine ați venitu,
Până în lume am trăitu

La toți frumos mulțumescu
Cându de toți mă despărțescu.

face dezlegare, se fac pomene și se dau de sufletul mortului: colaci, pancove, găluști (sarmale), horincă. Mâncarea este dusă la mormânt, iar după ce preotul citește slujba de dezlegare a sufletului, se aduc femei sărace și li se împart cele aduse. Hainele ce le-a avut mortul, se împart tot la săraci. Ai casei "se cântă" ca la înmormântare.

De Sf. Nicolae, în postul Crăciunului, se face praznic "pentru pomenirea mortului". Atunci se prepară mâncare: fasole, "vărzar" (plăcinte cu curechi), mere și pere fierte. Masa se servește acasă și la plecare se împart celor veniți la praznic "pomene" - colac și lumânare -, dar mai ales la cei săraci și cerșetorilor care sunt nelipsiți în asemenea ocazii.

Pentru pomenire unii fac o fântână la marginea satului, unde nu era apă pentru trecători, "să sie de sufletu mortului".

Sufletul mortului. Se zice că sufletul mortului "stă tri zile deasupra ușii". După îngroparea mortului, seara, se cerne "fărină pe masă, se pune un păhar cu apă în mijloc, iară demineața-i mai puțină apă în păhar și cărare pân fărină: o vinit sufletu mortului să beie apă".

Dacă mortu-i păcătos, sufletul merge în iad, iar "îngerii-s supărați și diavolii bucuroși". Dacă mortul a fost "om bun, mere-n rai"; la fel se crede dacă moare în răstimpul dintre vinerea mare și ziua de Paști.

Doliul. După mort poartă doliu membrii familiei, rudele apropiate și prietenii, timp de un an.

Femeile se despletesc și-și iau năframă neagră, iar bărbații umblă cu capul descoperit și-și pun, mai nou, "peté" neagră pe brațul stâng; la poartă se pune, tot mai nou, steag negru.

"Cântarea" mortului. Orice mort este "cântat" (bocit), numai dacă n-are pe nimeni nu se bocește.

În sat nu sunt bocitoare plătite. Mortul se cântă de către "căsăni" (ai casei). Numai femeile îl "cântă". Dacă moare un părinte, îl cântă copiii (fetele); dacă moare un copil, îl cântă mama și surorile. Bărbații (și băieții) nu cântă. "Cei îmbrăcați nemțește (orășenii), nici ei nu cântă mortul; coptilele (fetele) se cântă după mort de la zece ai. Ele învață să-l cânte de la mame, de la mătuși, ori din capu lor dacă-s tare supărate".

Înainte de a muri, chiar dacă sunt semne că nu scapă, omul nu se bocește; se bocește numai după ce moare, timp de trei zile, atunci când trag clopotele și "când i scaldat și îl așază pe laița oalelor".

"Când îl așază pe mort în sălaș, îl cântă cel mai tare căsăni, da' și străinii; ori când vine popa după mort - ș-atunci îl cântă". După îngroparea mortului, nu mai este cântat decât la "dezlegarea" ce se face după șase săptămâni de la înmormântare.

"Femeile care-l cântă stau așe, în lanț, după mort: câte 6-7 ori mai multe femei, prinse de susuoară; și-l cântă p-acelaș glas și și cuvintele-s tăt acelea(și)".

Bocetul se cântă tare, rar, în ritmul mersului; la groapă devine foarte grav.

Textele sunt improvizate sau adaptate, în funcție de vârsta mortului și de rolul pe care l-a avut în societate.

Cei din casă îl cântă fiecare, separat, pe "glas" și versuri diferite. Rudele apropiate îl cântă împreună, în cor. Lumea se adună la mort și din curiozitate, "să audă cum îl cântă de mândru", iar babele comentează pe urmă, judecă pe fiecare, "se ciudesc cât de mândru ori cât de hâd l-o cântat pe mort".

Sinucigașii sunt și ei cântați, însă nu sunt îngropați cu preot și "nu clopoțé, bate numa toaca".

Cei morți departe sunt cântați de către rude și se face prohod.

După feciorii care pleacă în cătane "zdeară, se cântă (nu în sensul de bocet) mă-sa, drăguța, da' pretenii beu și-l petrec cu ceteră în sara plecării".

Dacă moare o vită, nu se bocește.

Înmormântarea nuntă.

Când moare fecior sau fată se alege mire sau mireasă în ziua prohodului.

Dacă fata a avut "drăguț" (iubit), mire este ales drăguțul, dacă feciorul a avut "drăguță" este aleasă ea mireasă. Mirele sau mireasa sunt aleși de rudele celui mort

(De la FLOARE IUGA a lui Gaspar, 46 ani, 1983).

Apoi, la fată, se alege "drușcă", iar la fecior "stegar", dintre prietenii sau verii celui

La cap - furcă,

La fund - sită.

La mijloc - cotarcă cu fân,

(Vaca)

mort.

"Mireasa" moartă este îmbrăcată ca o mireasă vie, numai în cozi "are petele negre". Stegarul se îmbracă de sărbătoare, iar la piept are batistă și "pete" neagră.

Mirele ales pentru fata moartă are struț, iar la piept "pete neagră".

În ziua înmormântării vin vreo zece feciori din sat la casa mortului (sau moartei).

De aici se duc după ceterași și-i aduc la casa mortului, apoi merg cu cetera după preot; pe drum strigă strigături, ca la nuntă. Când vin cu popa, se împart în două: jumătate merg cu preotul, iar jumătate merg cu cetera, "strigând", după mireasă.

După ce vine preotul, intră în casă, face parastasul, iar mirele (sau mireasa) stau la capul mortului, cu capul "plecat" și plângând. După scoaterea mortului din casă, mireasa stă între doi feciori (mirele între două fete) la capul mortului.

Înainte de a pleca spre sintirim, preotul face iertările (mortului) de la părinți, dar și de la "mireasă, ori mire", ca și cum ar fi fost soți.

Fetele care sunt mirese la mort se tem că nu s-or mai mărita, dar nu pot refuza rudeniile mortului.

Mergând cu mortul la groapă, preotul cântă "sirafimii" lui, iar în urma mortului ceterașii "zîc", feciorii "strigă strigături de jale". Părinții "îl cântă" (bocesc) încet. Dacă mortul e fecior, în urma sicriului merge stegarul, cu steag ca la nuntă. Steagul este făcut de neamurile "mirelui" și este identic cu steagul de nuntă. Pe drum stegarul "joacă steagul" la capul mortului. Steagul se lasă la biserică, în dar, alături de praporii albi sau albaștri (nu negri) folosiți la această înmormântare "nuntă".

La groapă, preotul își face datoriile convenite și pleacă, iar tineretul rămâne și ceterașii "zîc" de strigat. La fata moartă ("mireasă") se strigă:

Ien scoală-te, tu...(cutare)	Scoală-te și-l suie-n pod,
Că Ț-o vinit pretinii,	Ori în pod, ori în cămară,
Ț-o vinit cu pomnino,	Ori împrăstie-l p-afară.

Sau:

Haida, tu (cutare), la joc,	Nu te face ca tina;
Nu sta aicea pe loc;	Haida, tu. (cutare), și-i feti
Haida, tu....., ș-om juca	Nu șăde a putredi.

La feciorul mort ("mire") se "strîgă":

Măi mnire, mnireasa ta
Șăde-n șatră la popa,
Te-așteaptă să daț mâna...

Reîntorși la casa mortului, se pune mâncare, apoi se face joc, cinci-șase ceasuri, unde se strigă strigături pentru cel mort.

"Mirele" numit pentru fata moartă, sau "mireasa" pentru feciorul mort, poartă doliu șase săptămâni, apoi este absolvit de orice obligație față de cea (cel) moartă.

La șase săptămâni feciorii din sat fac joc, în locul obișnuit în sat, cu ceterași plătiți de ei, cumpără băutură, beau, joacă și strigă strigături de jale în care-l pomenesc pe cel mort.

Când moare un copil (băiat, fată). Dacă-i fetiță, o îmbracă cu cunună ca pe mirese, iar dacă-i băiat îi fac struț la pălărie și steag ca la miri. Steagul i-l face o rudă și este purtat de un verișor de-al mortului.

De când moare până în ziua înmormântării se face priveghi; aici vin copiii, dar și oameni mari.

La fetițe moarte se duce o iconiță și o "ștergătoare", care rămân în biserică. În iconiță se pune fotografia fetiței, cu numele ei.

În ziua când se trag clopotele - în prima zi de când a murit - fetițele o cântă pe moartă:

Asară, la stâlpu porții,	Și s-o băgat în grădină
O cântat pasărea morții,	Ș-o ciuntat o rujă plină,
O cântat ș-o ciriptit,	N-o ciuntat-o de-nflorit -
După tine o vinit	Numa-n lut de putredit.
Până ce te-o adurnit.	

În ziua înmormântării se duc vreo zece băieți și fete, rude ale mortului, după preot, cu patru lumânări și cu patru prapori din biserică, o cruce și două sfeșnice aprinse.

Dacă moare băiat, preotul se îmbracă în haine roșii, dacă-i fetiță - în haine negre.

Sosit la casa mortului, preotul face convenitele îndatoriri religioase, apoi scot mortul afară, unde-l prohodesc la fel ca pe oamenii mari.

Banilor

Mai bine le duci dorul

Decât să le porți grija.

Și la feemei care s-o rugatu
Rămas bun l-a meu plecatu.

La cinstita adunare,
Mă rog la toți de iertare
Și rugați la Domnul sfântu
Pentru mine în veci aminu.

La mormântarea Mariei Cufocan, născută
Tura, 15 maiu 1987

1341

Cum cade frunza din pomu
Vine-i rându și la omu,
Frunza dacă gălbinește
Cade josu, se vestezește.

Ca frunza m-amu vestezitu,
Opzeci șase ani amu plinitu,
Acum mă mutu pe vecie
Lângă soață, fiica Marie.

Când mă duc p-aiesta drumu
De la toți ieu rămasu bunu:
Onuțu, Dochiță, Vasilea,
Augustinu, Lenuță, Ionel, Veronica.

Că voi ați fostu mai aproape
Pân la ceasul meu de moarte,
De multe ori v-am strigatu
Să veniți până la patu,

Să veniți până la mine
Că mi-i rău, nu mi-i bine,
M-ați grijitu care de care
Pân mi-am datu a me suflare.

Dumnezeu vă răsplătească
Cu împărăția cerească,
Pomeniți și al nostu nume
În a voastă rugăciune.

Cumnatu Vasalie și a mei nepoților
Mai veniți la mine toți
O dată mâna să dămu,
Pe aici nu ne mai vedemu.

De toate ce v-am greșitu
Mă iertați la despărțitu
Ca Domnul sfântu să mă primească
În împărăția cerească.

Cuscii mei de la Tireamu
Zile alte nu mai amu,
Când îți mai veni la noi
Să mă mai petrecu cu voi,

Zile bune vă dorescu
Când de voi mă despărțescu
Că nu ne-om vede niciodată
Numa în lumea ceielaltă.

Nănași, cumetri, pretini, pretine,
Care ați totu venitu la mine

De toate vă mulțumescu
Când devoi mă despărțescu.

Și voi, iubiți veri și vere,
Nepoți, nepoate de a mele,
Toți câți la mine ați venitu,
Mă iertați la despărțitu.

La pretini, vecini, vecine,
Mai dați mâna azi cu mine
Și orice de v-am greșitu
Mă iertați la despărțitu.

La cinstita adunare
Mă rogu la toți de iertare,
Oricând clopotu a suna
Să cercați Biserica

Că ie-i Casa Domnului,
Ba și poarta Ceriului
Prin care noi, fiecare,
Vom afla în raiu întrare,

La locul cel fericitu,
De Isus Cristosu pregătitu.
Și vă rugați la Domnul sfântu
Pururea în veci aminu.

La mormântarea lui Gheorghe Tura la
Onuțu la Nechita, 11 decembrie 1987.

1342

Moarte, tu ți-ai făcut drum
Tocma acum pe la Crăciun
Când toate femeile
Ș-o pregătit casele,

S-o pregătit care de care
Pentru sfânta sărbătoare.
Moarte, la mine ai venitu,
Fără veste m-ai răpitu.

M-amu fostu dusă la spitalu
Moarte, de tine să scapu,
Rău m-o mai durut și capu,
Doctori nu mi-o aflatu leacu.

Și-n spitalu în Baia Mare
Mi-amu datu ultima suflare.
A mei cându o prinsu de veste
C-a loru mamă nu trăiește

Pe toți jealea i-o pătrunsu
Și un plânsu mare de nespusu
Pe soțu, fete, fiu, nepoți,
O jeale mare la toți.

Și-n ajunu de Crăciun
În sicriu din spital m-ați adus,
Când prin toate satele
Începeau colinzile.

Când pleacă cu mortul la groapă, mama copilului trebuie să intre în casă, n-o lasă la groapă, la cimitir. Merg cu mortul toți ceilalți prezenți la prohod. Mortul este dus/purtat de copii de aceeași vârstă, sicriul fiind ținut cu mâinile, pe "ștergători". În urma sicriului alți copii duc stegulețe și prapori albaștri sau albi. Fetițele de o seamă cu mortul cântă, laolaltă:

Vai de mine, tu mândrucă,
Mândră vreme ți-ai ales
În ceia lume de mârș:
Pe cântat de păsărele,

Pe ieșit de plugurele,
Pe cântatu cucului,
Pe ieșitu plugului.

sau:

Vai de mine, tu mândrucă,
La câți doftori ai îmblat
Leacu nu ți l-o aflat

Numa popa și diacu -
Aicea ți-o aflat leacu.

sau:

Vai de mine, tu mândrucă,
Tată lumea mere-n jos
Numa tu meri în sălaș,

Tată lumea mere-n rând
Numa tu meri în mormânt.

Când ajung aproape de sintirim:

Vai de mine, tu mândrucă,
Roagă-te cătă popa
Să nu se tare păza:

Zîua-i mare ș-om sori
Ai vreme a putrezî.

La poartă la sintirim cântă:

Vai de mine, tu mândrucă,
La poartă la sintirim
Acolo ne despărțim.
La noapte, unde-i durni?
La o masă rotilată
Cu tăț morții laolaltă.

Și de-acolo-apoi i mere
Pe un rât cu floricele
Albe și negre de jele;
Cele albe li-i ciunta,
Cele negre li-i lăsa
La părinți să te jelea.

Ajunși în sintirim, se intră cu mortu-n biserică. Dacă-i băiat se lasă stegulețul în biserică.

La groapă îl cântă:

Vai de mine, măi mândruc,
Frumos ți-o fo' numele,
Scurte ți-o fo' zîlile;

Frumoasă ți-o fo' fața,
Scurtă ți-o fo' viața.

Când îl îngroapă. o soră sau o mătușă îl cântă:

Vai de mine, măi mândruc,
Desară vină la mine

Că te-oi aștepta cu cină
Și cu dor de la inimă.

După înmormântare se întorc acasă, unde are loc masa, la fel ca la cei mari.

Mortul departe. Sinucigașii. (De la MARIA IUGA Gâjanca, 89 ani, 1983).

Dacă cineva nu moare la casa lui, se face prohod și pomene ca la cei care mor acasă, chiar dacă nu poate fi adus mortul în sat (cei care mor pe front, prin străinătăți etc.).

Sinucigașilor li se face prohod la fel ca la ceilalți, însă fără preot. Ei nu sunt îngropați în "sintirim" ci în "temeteu", loc anume, nesfințit de preot, așezat, în cazul celor două biserici din Săliștea de Sus, pe o coastă apropiată de cimitir ("sintirim"). Aici se îngroapă și copiii nebotezați. Cimitirul evreiesc se numește tot "temeteu".

Copiii nebotezați.

Copiii nebotezați se îngroapă în temeteu. Ei nu l-au cunoscut pe Dumnezeu.

Se povestește o întâmplare:

"O stat odată, amu-s 70 de ai, niște femei cu lucru, la ceia a-i Tomoaie. Casa Tomoaiei era lângă sintirim. Când babele o ieșit să plece acasă, o auzit în marginea sintirimului fel de fel de glasuri, unu mai gros, unu mai subțire, care strîgau:

- Vai de noi și de cine ne-o făcut pe noi!

Femeile o zis "Doamne ajută!" și ș-o luat un lompaș și s-o dus să vadă ce-i. Era ca un coș, și în el erau cățai (căței) și mâți, care glăsuiau.

A doua zi s-o dus la popa și l-ontrebat ce-o fost aceia. Popa le-o spus că-s coptii nebotezați". (De la IRINA IUGA a Bdirăului, 44 ani, 1984).

Strigoii. Se zice că se face "strîgoi" cel care este "côptil", "mărândău" (copil din

flori, nelegitim) și, la rândul lui, unul dintre părinți este tot "cóptil".
Mortii, de asemenea, se fac strigoii, dar numai la zile mari: la Crăciun, Anul Nou, Bobotează.

Strigoii se prefac în porc sau în măgar.

Se zice că-i bine ca peste mormintele strigoilor să se treacă cu un armăsar negru, pentru ca acesta să nu mai apară. Dar postul și rugăciunea rămân cele mai importante mijloace, spun unele femei, de a scăpa de strigoii.

"Legarea" bărbatului văduv. Dacă bărbatul rămâne văduv, pentru ca să nu se mai însoare cei din casă, sau dintre neamuri, o femeie în orice caz, "îi fură brăcinaru, îl înnoadă cu nouă noduri într-un capăt și cu nouă în celălalt, apoi îl pune la spatele femeii lui moarte, în sălaș, să-l îngroape cu ié".

Femeia care face nodurile rostește în timp ce înnoadă: "Atunci să ai femeie la casă când a vini femeia ta și-a deznoda cele nouă noduri de la brăcinari", sau "Atunci să se căsătorească (cutare) când s-a deznoda ața singură".

Dacă bărbatul știe că-i "legat", înainte de a pune sicriul în mormânt, sare de trei ori groapa și "atunci nu poate să se dezlege". Dacă nu știe să sară groapa, trebuie "să margă în sintirim, la mnezu nopții, într-o zi de marți ori de sâmbătă, să se dezbrace ca-n ceasu-n care s-o născut și să sară peste mormânt de nouă ori și să strige:

Tu (cutare)
N-am vinit să te petrec
C-am vinit să mă dezleg.

Din acel moment se crede că-i dezlegat și poate să se recăsătorească".

Sau, ca să se "dezlege", merge la miezul nopții la mormântul nevastei, cu o femeie care știe vrăji, sare peste mormânt de nouă ori și zice "după ce i se dă să beie apă curgătoare:

Bună dimineața, apă curgătoare,
Am vinit la tine
Să-m sîi folositoare;
Bună dimineața, apă sfântă,
Eu îți dau ptiță și sare,
Tu să-m dai leacu cel mare.

Apoi femeia, a doua zi, cere bărbatului să-i aducă fuior. Ié toarce șapte coți din fuior, îl măsură pe om de la picioare până-n vârful capului și zice:

Cine te-o legat cu nouă -
Eu te dezleg cu mâsurile mele
Cu-amândouă.

Apoi bărbatu ține (posteste) patru marți și tri joie și mere la popa și plăte slujbe de dezlegare de farmece".

P. Bilțiu: Masă de pomană la Moși, Cupșeni

**Banu muncit
Cu greu se cheltuiește.**

Colecția AUGUSTIN MICU, Cărlău. 2002

Mă duc de totu de la noi,
N-oiu veni altu înapoi.

Până în lume am trăitu
Amândoi mult am muncitu,
Ni-am făcut casă, șura,
Ne-am așezatu familia.

Până în viață m-amu aflatu
Și pe ei i-am ajutatu
Că mama până trăiește
Pe toți cu dragu-i primește.

Mama îi floarea casei aleasă,
Ie cheamă pe toți la masă
Și pe toți cu dragu-i primește,
Pe toți cu dragu-i servește.

Cându pleacă mama, soția,
Să duce și bucuria,
Toată casa-i supărată
Și-i mai mult ușa încuiată.

Marie, Octavianu,
Zile alte nu mai amu,
N-oi mai mere pe la voi,
Mă ducu de totu de la noi.

Oniță și cu Gheorghe,
Nu mi-ți mai vedea altu
Că am rămasu fără putere,
Pe la voi altu n-oi mere.

Viorel cu Anuca,
De acum nu mi-ți vedea
Nici pe acasă, nici prin odoru
N-a călca al meu picioru.

Nepoții Nicola, Marița, Pamfil, Mariana,
Pe toți vă lasă buna,
Gavrilă, Ionel, Mărița, Anucuta, Violeta,
De azi nu mi-ți mai vedea.

Pamfil, Adrianu, Florinu,
Pe toți vă lasu suspinându,
Prețioase floricele,
Scumpe ramurile mele,

Pe când o fostu să-mi colindați
Multe lacrimi voi vărsați,
Io plecu, rămâne bunu,
N-oi mai fi pe aici altu.

Mai veniți voi câteodată
La casa ce părintească,
Mângâiați voi pe bunu
Că singur rămâne acum.

Marie, cu Samoilă,
Plec la veșnica odihnă,
Cu nepoate și nepoți,
Dați mâna cu mine toți.